

TIL REGERINGEN

Diskussionsoplægget blev drøftet på Det Økonomisk Råds møde d. 31. maj 2007. Det følgende resume af drøftelserne er opdelt i to dele. Det første afsnit omhandler konjunkturvurderingen og den aktuelle økonomiske politik, herunder tilrettelæggelsen af finanspolitikken. Den anden del omhandler kapitlet om dansk arbejdsmarkedspolitik efter år 2000. Ud over bemærkningerne på mødet er der på side 333-367 skriftlige indlæg fra en række rådsmedlemmer.

Formandskabet indledte med at meddele, at Eirik Schrøder Amundsen, der er professor i miljø- og naturressourceøkonomi ved Københavns Universitet, er blevet udnævnt som vismand med virkning fra 1. juni. De fire vismænd vil fremover være ansvarlige for udgivelsen af to rapporter om dansk økonomi til Det Økonomiske Råd samt en rapport om miljøøkonomi til Det Miljøøkonomiske Råd årligt.

Herefter gav formandskabet ordet til Økonomi- og Erhvervsministeriets departementschef, som orienterede om den forestående fusion af Det Økonomiske Råd og Institut for Miljøvurdering. Fusionen er gældende fra 1. juli, og der skal udpeges medlemmer til Det Miljøøkonomiske Råd med virkning fra 1. oktober.

Formandskabet orienterede om, at sekretariatet for De Økonomiske Råd vil bestå af medarbejderne fra Det Økonomiske Råds Sekretariat og Institut For Miljøvurdering. Formandskabet vil i overensstemmelse med bemærkninger fra flere rådsmedlemmer på tidligere møder tilstræbe, at mødeformen til Rådsmøderne bliver justeret, så den i højere grad tilskynder til debat. En mulighed er, at formandskabet fremover udarbejder en liste med emner, som formandskabet særligt gerne vil høre medlemmernes mening om. En sådan liste kan sendes ud til medlemmerne sammen med diskussionsoplægget. Formålet er selvsagt ikke at begrænse rådsmedlemmernes muligheder for at fremføre særlige synspunkter, men at stimulere til en mere aktiv diskussion. Sekretariatet vil efter sommerferien tage kontakt til rådsmedlemmerne for at afdække synspunkter og muligheder.

Konjunkturvurdering, den aktuelle økonomiske politik og finanspolitikken som stabiliseringspolitisk instrument

Formanden for Landsorganisationen mente, at konjunkturvurderingen er for pessimistisk i synet på økonomiens kapacitet. Den strukturelle arbejdsløshed er overvurderet, og formandskabet undervurderer betydningen af, at dansk økonomi er blevet stadig mere åben i forhold til udenlandsk arbejdskraft. Lønstigningerne i de kommende år vil være højere end de seneste par år, men lavere end de 4½ pct., der ligger til grund for prognosen. Det er derfor ikke nødvendigt med en finanspolitisk stramning, som vil betyde, at personer på kanten af arbejdsmarkedet ikke kommer i beskæftigelse. Han var enig med vismændene i, at ændringer i pensions-systemet skal gennemføres ud fra langsigtede hensyn og ikke ud fra konjunkturhensyn. Han var også enig i, at arbejdsmarkedets fondens nuværende konstruktion virker destabiliserende på økonomien, og fandt det uhensigtsmæssigt at sænke satsen for arbejdsmarkedets bidraget.

Direktøren for Dansk Arbejdsgiverforening udtrykte glæde over dansk økonomi lige nu, men påpegede, at festen slutter brat, hvis der fra politisk side ikke tages skridt til at øge arbejdsudbuddet. Formanden fandt, at velfærdsforliget ikke er tilstrækkeligt og i øvrigt heller ikke rettidigt. I gennemgangen af de nyligt afsluttede overenskomstforhandlinger er der ikke blevet lagt tilstrækkelig vægt på den øgede fleksibilitet i tilrettelæggelsen af arbejdstiden, og at bestemmelserne angående arbejdstid kan fraviges lokalt, hvis virksomhed og medarbejdere kan blive enige om det.

Finansministeriets departementschef var overordnet enig i konjunkturvurdering, og fandt at dansk økonomi var på vej mod en blød landing. Finansministeriet og formandskabet er nogenlunde enige om niveauet for den strukturelle ledighed, og de to institutioner er også enige om, at to risikofaktorer er for høje lønstigninger og for lempelig finanspolitik. Arbejdsmarkedsbidraget, der ikke er en skat, har mange særheder, og departementschefen tog formandskabets anbefalinger om at ophæve øremærkningen af arbejdsmarkedsbidraget til efterretning. I forhold til den aktuelle finanspolitik bemærkede han, at finansministeriets seneste skøn for finanseffekten i modsætning til formandskabets peger på, at finanspolitikken de seneste par år har været neutral. Han fandt, at kapitlet om stabiliseringspolitik indeholdt relevante overvejelser, og understregede, at i praksis tilrettelægges finanspolitikken ud fra mange hensyn. Med hensyn til instrumenter er der på indtægtssiden velkendte begrænsninger, og på udgiftssiden er det ikke nemt at tilpasse sig på kort sigt. Han kvitterede for kommentaren om, at der overordnet set har været en godt tilrettelagt finanspolitik historisk set, og opfordrede formandskabet til at se mere på strukturel saldo og finanspolitisk holdbarhed.

Formanden for Finansrådet vurderede, at afmatningen på boligmarkedet og i det private forbrug er mere markant, end formandskabets skøn lægger op til. Set i det lys er der derfor aktuelt ikke behov for finanspolitiske indgreb. De forventede rentestigninger vil i den kommende tid hjælpe til med at stabilisere økonomien. Formanden nævnte også, at der i diskussionsoplægget bliver fremført en række relevante betragtninger vedrørende kvalitetsreformen. Det er således helt centralt, at en kvalitetsreform ikke bliver en øvelse i at øge de offentlige udgifter, men faktisk øger effektiviteten i den offentlige sektor.

Formanden for Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd var enig med formandskabet i, at skattestoppet skal væk, og var også enig i, at der ikke er plads til en finanspolitisk lempelse. Hun fandt det naivt at tro, at en kvalitetsreform kan gennemføres, uden at den offentlige sektor tilføres flere ressourcer. Ressourcerne er til stede i de store overskud på de offentlige finanser. Hun var i øvrigt

enig i, at der ikke behøver at være en øremærkning af arbejdsmarkedsbidraget og foreslog, at overskuddet i arbejdsmarkedsfonden kan bruges til kvalitetsforbedringer i den offentlige sektor.

Nationalbankdirektøren fandt, at vækstforventningerne i euroområdet er højere, end hvad formandskabet anfører, og der er derfor et større potentiale for dansk eksport. Han fandt også, at det er tvivlsomt, om vækstraten i det private forbrug falder så meget som angivet i prognosen – indkomstudviklingen og beskæftigelsessituationen taget i betragtning. Nationalbankdirektøren mente, at formandskabets vurdering af arbejdsstyrken er for pessimistisk, da udviklingen i 2006 viser, at det er muligt at øge beskæftigelsen både gennem nedbringelse af arbejdsløsheden, forøgelse af erhvervsfrekvenserne og tilgang fra udlandet. Han fandt dog, at det er sandsynligt, at økonomiens kapacitetsgrænse er ved at være nået, og at finanspolitikken derfor ikke bør stimulere aktiviteten. Man bør snarere overveje en stramning. I relation til kapitlet om finanspolitik og konjunkturer bemærkede nationalbankdirektøren, at den undersøgte finanspolitiske mekanisme, der reagerer på output-gap, svarer til det, der er søgt efter i pengepolitikken. Han understregede, at output-gap er én indikator blandt mange, og at det er vigtigt ikke at bruge en sådan regel for automatisk, da der dels findes flere opgørelser af output-gap, og dels foretages revisioner af data.

Repræsentanten for Dansk Industri tilsluttede sig formandskabets syn på dansk økonomi. Det er ærgerligt, at væksten i de kommende år kun bliver omkring 1½ pct., svarende til produktivitetsvæksten, men det skyldes selvskabte begrænsninger. Han mente ikke, at lønstigningstaken vil blive væsentligt højere i 2007 og 2008 end de foregående år, men frygtede, at gentagne prognoser fra bankøkonomer, vismænd og andre om tiltagende lønstigninger vil ende med at blive selvopfyldende. Repræsentanten for Dansk Industri så med nogen skepsis på muligheden for at opstille regler for finanspolitiske indgreb, da historien viser, at de ofte ikke rammer tidsmæssigt rigtigt, samt at det er lettere at lempe end at stramme finanspolitikken. I den nuværende situation

vil en finanspolitisk stramning komme et til halvandet år for sent.

Økonomi- og Erhvervsministeriets departementschef var i store træk enig i det billede, som formandskabet tegner af dansk økonomi, og var enig i, at mangel på arbejdskraft er den væsentligste risikofaktor i øjeblikket. De gode konjunkturer maner til en tilbageholdende linje i finanspolitikken. Han fandt dog, at man skal være forsigtig med at opstille skematiske regler for finanspolitikken som stabiliseringsinstrument. Det er svært at sammenfatte konjunktursituationen i et enkelt tal (output-gap), og i øvrigt har det overrasket mange, hvor langt ledigheden er kommet ned. Han erklærede sig enig med formandskabet i, at den kortsigtede finanspolitik bør tilrettelægges inden for rammerne af en mellemfristet plan. En ny mellemfristet plan for dansk økonomi skal indeholde målsætninger for væksten i arbejdsstyrken, og lavere skat på arbejdsindkomst kan være et af instrumenterne til at øge arbejdsudbuddet. Departementschefen havde noteret sig formandskabets bemærkninger om indretningen af arbejdsmarkedets fonden og fandt, at der er grundlag for at se på om konstruktionen er hensigtsmæssig i lyset af de udfordringer, vi fremover står overfor. Han fandt i øvrigt, at der kan være gode grunde at se på en hurtig afvikling af østaftalen.

Formanden for Dansk Erhverv var i store træk enig i formandskabets vurdering af den aktuelle konjunktursituation, men han var mindre optimistisk i vurderingen af udviklingen af eksporten i 2007. Mangel på arbejdskraft betyder, at danske virksomheder er nødsaget til at afvise nye ordrer. Kapacitetspresset vil fortsat være højt i de kommende år, selvom der er udsigt til betydelig mere moderate vækstrater. Han delte derfor vurderingen af, at der skal iværksættes tiltag, der kan øge arbejdsstyrken. Han fandt derfor, at østaftalen skal væk så hurtigt som muligt. Han var enig med formandskabets bemærkninger om den Særlige pensionsordning og arbejdsmarkedets bidraget. I stedet for at sænke bruttoskatten bør man se på hele indkomstskattesystemet for at finde de steder, hvor de strukturforbedrende effekter er størst. Han fandt på den baggrund, at det er oplagt, at marginalskatterne skal sænkes.

Formanden for Arbejderbevægelsens Erhvervsråd fandt, at formandskabets vurdering af konjunkturudviklingen er for pessimistisk, at vækstpotentialet er højere, og at ledigheden kan komme yderligere ned. Han fandt endvidere, at formandskabet bud på væksttenden er for lavt, men afviste dog ikke risikoen for lavere vækst og stigende ledighed, hvis nedkølingen af boligmarkedet bliver stærkere end ventet. Han fandt anbefalingen om væsentlige finanspolitiske stramninger besynderlig set i lyset af, at prognosen indebærer, at ledigheden begynder at stige. Hvis finanspolitikken strammes, risikerer man en hård landing.

Præsidenten for Landbrugsraadet delte rapportens vurdering af udsigterne for dansk økonomi og risikoen for overophedning. Mangel på arbejdskraft er det helt centrale problem i dansk økonomi i øjeblikket. Det er derfor vigtigt at fjerne eller reducere begrænsningerne på udbuddet af arbejdskraft, og at satse på at bevare eller øge produktivitsfremgangen i alle sektorer, herunder den offentlige sektor. Han delte i den forbindelse formandskabets bekymring for, at den kommende kvalitetsreform af den offentlige sektor kan komme til at koste mange penge, hvis det ikke lykkes at øge effektiviteten. Han var enig i, at den automatiske lettelse af arbejdsmarkedsbidraget er uheldig. Et skattepolitisk råderum bør i stedet anvendes til at sænke marginalsatserne eller øge beskæftigelsesfradraget.

Repræsentanten for Håndværksrådet påpegede, at mangel på arbejdskraft er den største udfordring som både virksomheder og samfundet står overfor på både kort og langt sigt. Derfor bør østaf-talen hurtigst muligt ophæves. Der er i udstrakt grad mangel på både arbejdskraft og materialer i byggeriet. En af forklaringerne på, at byggematerialer ikke i tilstrækkelig grad handles over landegrænserne, er den regeljungle, der er på markedet for byggevarer. Materialeproducenterne har ikke været sene til at udnytte den høje efterspørgsel og den manglende internationale konkurrence til at hæve priserne. Håndværksrådet er derfor glade for, at regeringen har taget initiativ til at øge konkurrencen på dette marked. I relation til den kommende kvalitetsreform fandt han det vigtigt at øge omfanget af udlicitering i den offentlige sektor. Han fandt, at der er et stort potentiale i

øget udlicitering, og understregede, at det er hensigtsmæssigt at lade udbud ske i relativt små klumper for at øge mindre virksomheders mulighed for at være med i konkurrencen. Afslutningsvis konstaterede han, at det bliver spændene at følge svenske erfaringer med en skattereform, hvor finanspolitikken lempes med 40 mia. SEK i en situation, hvor arbejdsmarkedet allerede er stramt.

Formanden for Dansk Metal bemærkede, at tendensen til lidt højere lønstigninger i indeværende år end i de foregående år er baseret på et helt fornuftigt grundlag, da der fortsat er lyse udsigter for dansk økonomi med en høj beskæftigelse, lav ledighed og pæne overskud på de offentlige budgetter og betalingsbalancen. Lidt højere lønstigninger vil tilskynde virksomhederne til at øge medarbejdernes kvalifikationer, og i øvrigt fastlægges lønnen decentralt på omkring 80 pct. af det private arbejdsmarked.

En af de særlige sagkyndige, Hans E. Zeuthen fandt, at det i rapporten er uklart, hvordan boligpriserne påvirkede den økonomiske udvikling. For USA forventes det, at lavere prisstigninger vil lægge en begrænsning på stigningen i forbruget, mens der for Danmarks vedkommende forventes, at det høje niveau for boligpriserne vil virke stimulerende på det private forbrug. Han fandt, at man skal være forsigtig med at bruge betegnelsen "det" strukturelle niveau for ledigheden. Der er ikke tale om noget naturgivent, uforanderligt niveau, men derimod om en størrelse, der ændrer sig over tid af mange forskellige grunde. I relation til kapitlet om finanspolitik og konjunkturer fandt han det svært at forstå, hvorfor formandskabet foruden SMEC havde anvendt en såkaldt DSGE-model til at vurdere en "tommelfinger-regel" for finanspolitikken. DSGE-modellen er med sine klassiske egenskaber ikke egnet til at undersøge konjunkturstabiliseringspolitik.

En af de særlige sagkyndige, Ellen Andersen manede til forsigtighed med at presse kvinder i den offentlige sektor til at øge deres arbejdsudbud. Der er en risiko for, at kvinderne forlader arbejdsstyrken, hvis de presses til at øge deres arbejdstid. Hun fandt, at der er brug for flere analyser til belysning af, hvad konsekvenserne af en uændret eller

faldende arbejdsstyrke er. Hvad er reelt problemet, hvad er mulighederne for at udvide arbejdsstyrken fra udlandet, og hvilke økonomiske fordele og ulemper vil en sådan udvidelse have. Man kan eventuelt undersøge erfaringerne fra et "indvandrerland" som Schweiz. Hun udtrykte i øvrigt glæde over, at der igen kan diskuteres finanspolitik som stabiliseringsinstrument. Hun fandt dog, at formandskabet i analysen burde have taget udgangspunkt i en samfundsmæssig nyttefunktion.

En af de særligt sagkyndige, Niels Thygesen, kvitterede for en god illustration af finanspolitiske regler. Han mente, at det er vigtigt, at sådanne regler er tilstrækkeligt simple. Han påpegede, at ifølge OECD er de automatiske stabilisatorer vigtige, og det er vanskeligt at stabilisere meget bedre med aktiv finanspolitik. Han understregede, at symmetrien er vigtig, således at der ikke kun lempes i lavkonjunktur, men også strammes i højkonjunktur. Han så i øvrigt frem til formandskabets analyse af den mellemløst økonomiske udvikling. I fremtiden må forventes en mærkbart lavere vækst, end vi har set de senere år, hvilket dels skyldes, at det nuværende output-gap vil blive elimineret, og dels skyldes en mindre gunstig udvikling i arbejdsudbudet end tidligere. Der er behov for at undersøge, hvorfra der kan skabes øget vækst. Der er for lange udsigter før den vedtagne velfærdsreform får virkning, og han opfordrede formandskabet til at fastholde sin faglige kritik heraf, selvom det politisk kan være vanskeligt at ændre.

Formanden for Det Økonomiske Råd præciserede, at det i den nuværende konjunktursituation er at fortrække, at rapportens forslag til ændringer af arbejdsmarkedspolitikken gennemføres, men hvis det ikke er muligt, er det nødvendigt at stramme finanspolitikken for at mindske risikoen for en egentlig overophedning. I øjeblikket medfører det store overskud på de offentlige finanser et pres på det politiske system for at lempe finanspolitikken. Erfaringen fra Holland viser, at en finanspolitisk lempelse efter et betydeligt fald i ledigheden kan ende galt. I Holland blev finanspolitikken lempet i 2000 efter et kraftigt fald i ledigheden, hvilket resulterede i, at økonomien efterfølgende kom ind i en lavkonjunktur. Han havde i øvrigt noteret sig

opfordringerne til mere systematisk og regelmæssigt at analysere den mellem- og langsigtede finanspolitik.

Dansk arbejdsmarkedspolitik efter år 2000

Formanden for Landsorganisationen fandt analyserne af dansk arbejdsmarkedspolitik særdeles interessante – særligt i den nuværende konjunktursituation. Han fremhævede, at rapportens konklusioner om effekten af uddannelsesaktivering er noget mindre end i en tilsvarende analyse gennemført for LO af Center for Economic Business Research (CEBR) i 2006. Derfor skal man være forsigtige med politikanbefalingerne. Begge analyser viser dog positive effekter af uddannelsesaktivering for grupper med en kort uddannelse. LO finder det også relevant at bruge redskabet over for andre grupper på arbejdsmarkedet med mangelfulde kvalifikationer. Formandskabets forslag om en forkortelse af dagpengeperioden til 2½ år er letbenet og udokumenteret. Forslaget vil lede til fattigdom, da personer, der mister retten til dagpenge, ender på kontanthjælp, hvor ydelsen er afhængig af ægtefællens indkomst. Den højere grad af selvforsørgelse kan derfor skyldes manglende offentlig forsørgelse og ikke højere beskæftigelse. Samtidig ødelægger forslaget balancen i flexicurity-modellen. Forslaget om en skattefri præmie på 100.000 kr. til personer, der fortsætter på arbejdsmarkedet til de er 64 år, er asocialt, da det hovedsageligt vil blive brugt af personer med gode job og gode lønninger. Omvendt kan de nedslidte og ufaglærte ikke udnytte muligheden. LO er positiv over for en kontrolleret udfasning af østaf-talen, der sikrer den udenlandske arbejdskraft rimelige løn- og ansættelsesvilkår.

Direktøren for Dansk Arbejdsgiverforening påpegede, at Folketinget for mindre end ½ år siden vedtog en velfærdsreform, der hverken er tilstrækkelig eller rettidig i forhold til at sikre virksomhedernes aktuelle behov for arbejdskraft. Formandskabet leverer konstruktive anbefalinger til at udvide arbejdsstyrken, men der er behov for yderligere reformer. Rapporten viser, at den samfundsøkonomiske gevinst af uddannelsesaktivering var negativ i 2001. Formandskabets konklusion om at skrue ned for uddannelsesaktiveringen er derfor indlysende rigtig – især for grupper

med en videregående uddannelse. For de færre ledige, der skal aktiveres i uddannelse, skal aktiveringen målrettes områder med mangel på arbejdskraft. Direktøren for DA kunne tilslutte sig, at for langt de fleste ledige bør en tidlig og intensiv indsats med fokus på pålagt jobsøgning, formidling, vejledning, rådighedstest og om nødvendigt sanktioner erstatte den sene, klassiske aktivering. Dette bør kombineres med forslaget om at reducere ydelsesperioden til 2½ år. Han efterlyste en undersøgelse af samspillet mellem dagpengenes dækningsgrad og ledighedens omfang og varighed. Ud over behovet for at afskaffe østaftalen er det også nødvendigt at få etableret en egentlig green-card ordning. Det er tankevækkende, at arbejdstiden er faldet i den offentlige sektor i de seneste ti år, mens den er steget i den private sektor. Dette bør være et centralt tema i den kommende kvalitetsreform. På det private arbejdsmarked har det været et tilbageværende punkt ved flere overenskomstforhandlinger at øge fleksibiliteten ved tilrettelæggelsen af arbejdstiden. Formandskabets beskrivelse af fleksibiliteten i flexicurity-modellen overser, at fleksibilitet ud over lempe-lige regler ved opsigelser i lige så høj grad handler om fleksibilitet, mens man er ansat – f.eks. tilrettelæggelsen af arbejdstiden.

Finansministeriets departementschef var skeptisk over for forslaget om et skattefrit år til de 64-årige, der fortsætter på arbejdsmarkedet. Skattepolitikken bør tilrettelægges ud fra generelle hensyn og ikke kun ønsket om at øge arbejds-udbuddet for udvalgte grupper. Målgruppen er allerede omfattet af præmieordningen knyttet til efterlønsordningen, hvorved der med forslaget bliver tale om en dobbelt belønning. Endelig har forslaget i høj grad karakter af en lappeløsning, hvor man skruer på skattesystemet for at løse problemer, der skyldes efterlønnen. Han fandt dog rapportens analyse af udviklingen i arbejdstiden i den private og offentlige sektor yderst tankevækkende, og dette vil blive inddraget ved de kommende overenskomstforhandlinger og forhandlingerne om kvalitetsreformen.

Finansrådets formand roste formandskabet for at fremsætte konkrete forslag, der afhjælper manglen på arbejdskraft. Finansrådet bakker op om at afskaffe østaftalen, forkorte

dagpengeperioden og stramme op på rådighedsreglerne. Det er endvidere vigtigt at få unge hurtigere gennem uddannelsessystemet. Formandskabets forslag om et skattefrit år til de 64-årige har dog mest karakter af symptombehandling. Han opfordrede formandskabet til at analysere modeller, hvor arbejdsudbuddet i især børnefamilier øges ved at sænke de høje marginalskatte og indføre fradragmuligheder for udgifter til hjemmeservice. Sverige har netop indført en sådan ordning. Forslaget vil betyde, at omfanget af sort arbejde mindskes, og flere på overførselsindkomst kommer i arbejde. En lavere marginalskat vil tiltrække arbejdskraft fra udlandet og vil virke mere effektivt end forskerordningen, hvis afskaffelse kan være med til at finansiere den beskrevne model. Finansrådets formand hilste det velkomment, at formandskabet anbefaler lettelser i marginalskatte som et strukturelt instrument til at øge beskæftigelsen. En reduktion af marginalskatte er langt mere effektivt end et øget beskæftigelsesfradrag.

Formanden for Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd var enig med formandskabet i, at velfærdsaftalens lange tidshorisont gør det nødvendigt at fokusere på initiativer, der kan øge arbejdsudbuddet her og nu. Tal fra Arbejdsmarkedsstyrelsen viser, at der i starten af 2007 kun er ca. 44.000 forsikrede ledige med mere end tre måneders ledighed. Det er vigtigt, at disse bringes i beskæftigelse på områder, hvor der er mangel på arbejdskraft. Antallet af personer på sygedagpenge er omvendt steget fra 2001-2007 og udgør nu ca. 80.000 personer. Dette tyder på, at der på dette område er en betydelig arbejdskraftreserve. FTF deler ikke formandskabets kritiske syn på uddannelsesaktivering og vender sig derfor imod forslagene om at begrænse aktivering i uddannelse. Analysen er baseret på gamle tal, der blandt andet ikke tager højde for "Flere i arbejde"-reformen. Endvidere er de senere års reformer og målsætninger ikke fulgt op med tilstrækkelige ressourcer. Denne problemstilling skærpes af, at indsatsen nu er blevet spredt ud i 91 jobcentre. Arbejdsmarkedsindsatsen lider i dag af alt for detaljeret regelstyring, der bør erstattes af decentrale og faglige skøn i opgaveløsningen. Formanden delte LO's kritik af forslaget om forkortelsen af dagpengeperioden. Hun var dog enig med formandskabet i, at et forhøjet be-

skæftigelsesfradrag for ældre kan være en god ide, og at det sammen med andre seniorpolitiske tiltag vil kunne øge tilbagetrækningsalderen. Derimod er FTF ikke enig i, at det er manglende fleksibilitet i offentlige overenskomster, der hæmmer arbejdstiden i den offentlige sektor. Mange offentlige arbejdsgivere bruger deltidsstillinger til at imødegå budgetproblemer. Endvidere er det ikke befordrende for børnefamiliernes arbejdsudbud med tidlig lukning i daginstitutioner og mange hele lukkedage.

Repræsentanten for Dansk Industri kunne slutte op om de fremsatte arbejdsmarkedspolitiske tiltag. Han var positivt stemt over for et skattefrit år til de 64-årige i beskæftigelse, forudsat at det er et supplement og ikke et alternativ til en egentlig skattereform. I den forbindelse kunne det være interessant, om formandskabet vil regne på en udvidelse af præmieordningen, så den også omfatter personer ældre end 64 år. Det er tankevækkende, at beskæftigelsen blandt ældre på Island er markant højere end blandt ældre i Danmark. Det er uhørt, at der i en situation med stort set fuld beskæftigelse er lav og faldende arbejdstid for store grupper af offentligt ansatte. Økonomiske incitamenter spiller en rolle for arbejdsudbuddet, og der er behov for at tænke kreativt. Man kunne eksempelvis forestille sig, at man fjernede topskatten for den del af en persons aktuelle indkomst, der overstiger gennemsnittet af de sidste fire års indkomst.

Økonomi- og Erhvervsministeriets departementschef roste rapportens afsnit om det danske arbejdsmarked og lagde vægt på, at formandskabet og sekretariatet bruger kræfter på jævnlige at analysere dette vigtige område. En række af rapportens arbejdsmarkedspolitiske forslag er interessante, men ikke politisk gennemførlige. Forslaget om et skattefrit år til de 64-årige i beskæftigelse er problematisk på grund af et for stort dødvægtstab, men alle forslag, der har til formål at øge arbejdsudbuddet, er som udgangspunkt velkomne.

Formanden for Danske Erhverv påpegede, at der er behov for flere initiativer, der hurtigt kan stimulere udbuddet af arbejdskraft. Velfærdsforliget er helt utilstrækkeligt. Flere af formandskabets forslag peger i den rigtige retning. Uddannelsesaktivering bør målrettes og effektiviseres yderlige-

re. Aktivisering i uddannelse skal først og fremmest sikre opkvalificering af de dårligst kvalificerede personer. Men et længerevarende uddannelsesforløb til f.eks. indvandrere skal primært indeholde virksomhedspraktik. Danske Erhverv har sammen med HK-Handel udarbejdet en jobpakke, som skal sikre indvandrere en lettere adgang til butiksområdet. Han var enig i behovet for en markant nedsættelse af dagpengeperioden. Ydelsen bør dog også nedtrappes over perioden, gerne således at startniveauet forhøjes. Formanden tog afstand fra forslaget om et skattefrit år for alle 64-årige i beskæftigelse, idet indførelse af særordninger for udvalgte grupper vil medføre skævvridninger på andre områder. Endvidere er mange seniorer fuldt arbejdsduelige. Derimod skal skatten på arbejdskraft nedsættes generelt, da det vil have en klar positiv effekt på arbejdsudbuddet. Formanden kunne tilslutte sig forslaget om at afskaffe østaf-talen hurtigst muligt. Der bør endvidere indføres en green-card ordning efter canadisk model. Derudover skal Danmark i langt højere grad markedsføres som et godt sted at arbejde. Det er også vigtigt, at de europæiske arbejdsformidlinger intensiverer samarbejdet om at formidle arbejdskraft over landegrænserne.

Formanden for Arbejderbevægelsens Erhvervsråd savnede begejstring i rapportens beskrivelse af den danske flexicurity-model. Han mente, at formandskabet leder efter "hår i suppen", når det anføres, at modellen udelukker lavtlønnede fra arbejdsmarkedet på grund af høje mindstelønninger. Udenlandske iagttagere fremhæver ofte, at den danske model er inkluderende, fordi andelen af langtidsledige er lav. Det er også en mangel, at formandskabet ikke har inddraget den seneste EU-rapport om emnet. Her fremhæves det, at flexicurity både muliggør høj effektivitet og høj grad af lighed. Et væsentligt kritikpunkt mod effektanalyserne af aktivisering er, at de ikke tager højde for kombinerede forløb, hvor der både indgår uddannelse og jobtræning. Der skelnes heller ikke mellem forskellige former for uddannelse med hensyn til varighed, indhold og niveau. Forslaget om at forkorte dagpengeperioden til 2½ år er underligt, da velfærdsforliget indebærer fuldtidsaktivisering efter netop 2½ års ledighed. Hertil kommer, at forslaget rammer relativt få mennesker, og sidst - men ikke mindst - sætter

forslaget spørgsmålstejn ved balancen i flexicurity-modellen.

Præsidenten for Landbrugsraadet advarede mod at bruge råderummet i dansk økonomi til at klatte væk på skattelettelser til de 64-årige og andre selektive ordninger. Hvis topskatten nedsættes, så kommer arbejdsudbuddet af sig selv. Han bakkede op om forslaget fra formanden for Finansrådet om at undersøge modeller for at øge arbejdsudbuddet for bl.a. børnefamilier ved skattenedsættelser og udvidet fradrag for hjemmeservice. Det er tankevækkende, at arbejdsudbuddet i den private og offentlige sektor har udviklet sig så forskelligt, og det skal undersøges, om der i den offentlige sektor er barrierer for fleksibilitet. Endvidere er der behov for at aktivere store grupper, der er parkeret uden for arbejdsmarkedet. Der er store arbejdskraftreserver i unge med førtidspension og unge med indvandrerbaggrund. Disse grupper skal aktiveres med løntilskud og virksomhedspraktik. Præsidenten kunne tilslutte sig afskaffelsen af østaf-talen, men også tilgang af arbejdskraft fra lande uden for EU hæmmes af offentligt bureauk-rati. Der bør på alle måder gøres en indsats for at lette tilgangen og anvendelsen af arbejdskraft fra andre lande.

Repræsenteranten for Håndværksrådet fandt, at mangel på arbejdskraft er stort problem. Undersøgelser viser eksempelvis, at 22 pct. af de mindre industrivirksomheder oplever, at kunder finder en anden leverandør i udlandet p-ga. lange leveringstider. Han bakkede blandt andet derfor op om forslaget om en ophævelse af østaf-talen. Det er ærgerligt, at de 120.000 østeuropæere, som Norge har tiltrukket de seneste to år, kun har brugt Danmark som transitland. Han tilsluttede sig forslaget om et skattefrit år til de 64-årige og så gerne, at det med tiden kunne udvides til flere grupper. Ifølge formandskabets analyser arbejder selvstændige erhvervsdrivende langt mere end andre erhvervsgrupper. Også af hensyn til arbejdsudbuddet er det derfor nødvendigt at sikre gode vilkår for iværksættere og selvstændige.

Formanden for Dansk Metal bakkede op om LO's synspunkter og supplerede med en række argumenter. Effekten af uddannelsesaktivering skal ses over en lang periode, og

der skal tages højde for, at der ikke altid bliver afsat de nødvendige ressourcer til at sikre uddannelse af tilstrækkelig længde og kvalitet. Privat jobtræning med løntilskud er meget effektivt, men virksomhederne stiller ikke nok pladser til rådighed. Han savnede i øvrigt en diskussion af betydningen af fortrængning ved offentlig og privat jobtræning. Endelig fandt han kritikken af østaf-talen uberettiget. Det er normalt med lange overgangsperioder, og vi skal sikre rimelige arbejdsvilkår og fastholde retssamfundet. Virksomhederne kan begynde med at ansætte nogle af de over 100.000 ledige, der trods alt stadig findes.

En af de særligt sagkyndige, Hans E. Zeuthen, havde en række kommentarer til analyserne i kapitlet. Han vurderede, at det er tvivlsomt, om der i analysen af effekten af uddannelsesaktivering i tilstrækkeligt omfang er taget højde for, at ledige med samme observerbare karakteristika kan være meget forskellige. Han savnede endvidere en præcis diskussion af forskellen mellem at øge arbejdsudbuddet ved at øge henholdsvis antallet af timer for de allerede beskæftigede og at øge antallet af personer i arbejdsstyrken. I rapporten er der en figur, der viser afgang fra ledighed til selvforsørgelse op til udgangen af dagpengeperioden. Han satte spørgsmålstegn ved, om alle, der bliver selvforsørgende, også kommer i beskæftigelse.

Departementschefen for Beskæftigelsesministeriet, der var særligt inviteret til at kommentere afsnittet om det danske arbejdsmarked, roste analyserne og opfattede rapporten som en bred anerkendelse af Beskæftigelsesministeriets løbende justeringer af arbejdsmarkedspolitikken. Effektanalyserne af aktiveringen i 2001 ville givetvis falde mere positivt ud, hvis de blev foretaget i dag. Årsagen er en række initiativer – “Flere i arbejde”-aftalen, intensive kontaktforløb, pålagt jobsøgning, afskaffelse af særregler for ældre osv. – der har gjort systemet bedre. Han anerkendte dog formandskabets rangordning af aktiveringsredskaberne, hvor privat jobtræning er bedst, efterfulgt af offentlig jobtræning, og sidst kommer uddannelsesaktivering. Det er dog nødvendigt at bibeholde uddannelsesaktivering, bl.a. fordi de andre redskabers kapacitet er begrænsede. Samtidig er aktivering i uddannelse vigtig i forhold indsatsen mod flaskehalse. Han

anerkendte succesen i de regionale forsøg "Hurtig i gang", men ville gerne lave flere forsøg, før den tidlige og intensive indsats udbredtes i stor skala. Han opfordrede formandskabet til at fortsætte analyserne af motivationseffekten, herunder betydningen af kontaktforløbene. Endvidere er det også relevant at belyse sorteringseffektens disciplinerende effekt på lavtlønnede i beskæftigelse. En dagpengeperiode på 2½ år er et politisk valg, som der ikke er opbakning til nu. Han mente dog, at fuldtidsaktivering efter samme periode vil give en tilsvarende effekt på beskæftigelsen, selvom det er dyrere for de offentlige kasser. I forhold til østaftalen orienterede han om, at der pågår forhandlinger om en gradvis udfasning af aftalen før 2009 for de overenskomstdækkede områder.

Formandskabet bemærkede til en række af de fremsatte spørgsmål og kommentarer, at forslaget om et skattefrit år til de 64-årige i beskæftigelse ganske rigtigt er en lappeløsning. Det forsøger at afbøde de problemer, som velfærdsforliget fra sommeren 2006 har skabt ved at fastlåse efterlønsordningen. Rapporten sandsynliggør, at dødvægtstabet ikke er stort, og timingen af forslaget må siges at være god i forhold til konjunktursituationen. De gunstige effekter på arbejdsudbuddet kommer nu, mens skattelempelsen først udløses om nogle år. Forslaget om en dagpengeperiode på 2½ år skal ses i sammenhæng med forslaget om en tidligere og mere intensiv indsats for de ledige. I øvrigt bør det bemærkes, at en dagpengeperiode på 2½ år stadig er lang i international sammenhæng. Formandskabet bemærkede i forhold til analyserne af uddannelsesaktivering i 2001, at effekten vurderes over en periode på fem år, hvilket er forholdsvis lang tid. Det er korrekt, som formanden for LO fremfører, at CEBR finder mere gunstige effekter af uddannelsesaktivering i 1995, end resultaterne i formandskabets rapport viser. Dette skyldes dog hovedsageligt, at CEBR's analyser ikke omfatter de 18-24-årige, som i 1995 oplevede væsentligt dårligere effekter af uddannelsesaktivering end ældre grupper. Formandskabet vurderer derfor ikke, at CEBR's historiske analyse sætter spørgsmålstejn ved formandskabets analyser af uddannelsesaktivering. Som svar på spørgsmålet fra Hans E. Zeuthen, om analysen af uddannelsesaktivering tager højde for væsentlige forskellige

mellem personer, der aktiveres og ikke aktiveres, henviste formandskabet til en figur i boks III.7. Figuren viser, at de to gruppers beskæftigelsesgrader er stort set sammenfaldende i perioden op til aktivering. Dette indikerer, at det principielle problem, som påpeges, næppe invaliderer metoden eller analysens resultater.

København, den 14. juni 2007

Michael Rosholm Jan Rose Skaksen Peter Birch Sørensen